

Ἐπιτρέπεται ἡ γονυκλισία τῆς Κυριακῆς;
τοῦ Παναγιώτη Δ. Παπαδημητρίου

Ἔλαβα τὴν ἀπόφαση νὰ γράψω αὐτὸ τὸ ἄρθρο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ Ἑλληνοαμερικάνοι, στὶς Η.Π.Α. (Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξη Ἀρχιεπισκοπὴ), γονατίζουν τῆς Κυριακῆς (στὸ «Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν...») ἐκτὸς τῶν ἡμερῶν τῆς Πεντηκοστῆς¹, καὶ ἀφετέρου ἀπὸ τὴν σχετικὴ γνωμάτευση τοῦ Σεβ. Πατρῶν Νικοδήμου ὡς αὕτη εὐρίσκεται στὰ Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας μας τοῦ 2003 στὸ «Ἄγραφο Τυπικό». Στὸν τίτλο δὲν ἀνέφερα τὴν Πεντηκοστὴ διότι ὀρθῶς κατὰ τῆς ἡμέρας τῆς οἱ ἱερεῖς στὶς Η.Π.Α. λένε στὸν λαὸ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γονατίζουν καὶ κανένας λαϊκὸς δὲν γονατίζει.

Ὅτι εἶναι ἀνεπίτρεπτος ἡ γονυκλισία τῆς Κυριακῆς καὶ τῆς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς εἶναι διαταγμένο συνολικὰ ἀπὸ:

- α. τὸν ιε' Κανόνα τοῦ Ἁγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας (τὸ 304 κατὰ τὸν Ἅγ. Νικόδημο),
- β. τὸν κ' Κανόνα τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου (τὸ 325),
- γ. τὸν 4α' (91ον) Κανόνα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου († 378),
- δ. τὸν 4' (90ον) Κανόνα τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συνόδου (τὸ 680).

Σημείωσε ὅτι οἱ δύο Κανόνες τῶν ἀνωτέρω Ἁγίων, ἔχουν ἐπικυρωθεῖ ἀπὸ Οἰκουμενικὲς Συνόδους².

Ἡ λέξη γονυκλισία (γόνου+κλίνω = γόνου+κάμπτω) σημαίνει κάμψιμο (λύγισμα) τῶν γονάτων («ὅτι Ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνου», «ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνου κάμψη», «κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ») καὶ εἶναι οὐσιαστικὰ ἡ δική μας μετάνοια κατὰ τὴν ὁποία (ἀφότου

¹ Φυσικὰ θὰ ὑπάρχουν καὶ ἐξαιρέσεις, ἀλλὰ ἐδῶ ἀναφέρω τὸν κανόνα ποῦ ἔχω παρατηρήσει στὴν πολὺχρονη παρουσία μου σὲ διάφορες ἐνορίες στὶς Η.Π.Α..

² Πηδάλιον, σ. 562, 586, ἐκδ. Παπαδημητρίου.

κάνουμε τὸν σταυρό μας) ἐρχόμαστε σὲ σχῆμα «Γ» καὶ λυγίζοντας τὰ γόνατα ἀκουμπάμε μὲ τὸ δεξιὸ χέρι τὸ ἔδαφος ἔχοντας τὸ ἀριστερό μας χέρι εὐλαβικὰ περίπου στὸ στομάχι (καὶ μετὰ σηκωνόμαστε πάλι ὄρθιοι ἢ σὲ σχῆμα «Γ», κάνουμε τὸν σταυρό μας καὶ ἐπαναλαμβάνουμε τὴν ἴδια κίνηση). Ἐπίσης ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέει «βάλλων λοιπὸν μετάνοιαν ὁ ὑπομνήσας» καὶ ἐπίσης «βαλὼν τῷ ἡγουμένῳ γονυκλισίαν», τὸ ὁποῖον σωστὰ τὸ ἔχουν ἀποδώσει καὶ στὶς δύο περιπτώσεις μετάνοια³. Σωστότερα πάντως νομίζουμε ὅτι βαλὼν γονυκλισίαν ὑποδηλώνει τὴν βαθιὰ μετάνοια.

Σημείωσε ὅμως ὅτι τὸ γονάτισμα εἶναι γονυκλισία, ἢ γονυκλισία ὅμως δὲν εἶναι γονάτισμα (γιατὶ τὸ γονάτισμα εἶναι γονυκλισία καὶ ἐπαφή τῶν γονάτων μὲ τὴν γῆ). Πρὸς τούτοις τὸ Ἱερατικὸν ὅταν λέει ὁ Διάκονος «Ἐπι καὶ ἔπι, κλίναντες τὰ γόνατα, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» (τὸ γονάτισμα μπορούμε νὰ τὸ ποῦμε γονυκλισία), τὸ ἀποσαφηνίζει μὲ κόκκινα γράμματα καὶ γράφει «Καὶ ἡμῶν κλινόντων τὰ γόνατα ἐπὶ γῆς, [...]»⁴. Ἐπίσης ἂν ἡ γονυκλισία ἦταν τὸ γονάτισμα, ὁ Ἅγιος Νικηφόρος δὲν χρειαζόταν νὰ ἔγραφε τὸν 10ό του Κανόνα (γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ μιλήσουμε παρακάτω).

Τὸ γονάτισμα (γόνατα+τίθημι, γονυπετῶ) ἐκφράζεται σαφέστατα ὅπως «καὶ θεῖς τὰ γόνατα προσηύχετο λέγων», «προσηλθὲν Αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτόν καὶ λέγων», «γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν Αὐτοῦ ἐνέπαιζον Αὐτῷ», «καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύουν Αὐτῷ», «θεῖς δὲ τὰ γόνατα ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ», «ὁ Πέτρος θεῖς τὰ γόνατα προσηύξατο», «θεῖς δὲ τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πάσιν αὐτοῖς προσηύξατο», «καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα».

³ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, Κλίμαξ, Ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου, ἔκδ. 7^η, 1997, σ. 73 καὶ σ. 78.

⁴ Ἱερατικὸν σ. 262, Ἔκδ. Α' 1962, Ἀνατύπ. Ζ' 2000, Ἔκδ. Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἄρα ἄλλο γονυκλισία καὶ ἄλλο γονάτισμα⁵, ὅμως τὸ γονάτισμα μποροῦμε νὰ τὸ ποῦμε γονυκλισία. Ἐπίσης ἡ ἀπαγόρευσις τῆς γονυκλισίας ἀπαγορεύει ταυτόχρονα καὶ τὸ γονάτισμα (ἀφοῦ γιὰ νὰ γονατίσουμε πρέπει νὰ κάμψουμε τὰ γόνατα), ἀλλὰ ἡ τυχὸν ἐγκρισίς τῆς γονυκλισίας δὲν ἐγκρίνει ταυτόχρονα τὸ γονάτισμα (γιατὶ τὸ γονάτισμα εἶναι κάτι τὸ περισσότερο ἀπὸ τὴν γονυκλισία).

Οἱ Θεοφόροι Πατέρες διακρίνονταν γιὰ τὴν δεινότητα τῆς ἀκρίβειας τοῦ λόγου των καὶ συνεπῶς, κατὰ τὴν γνώμη μας, οὐδεμία σύγχυσις πρέπει νὰ γίνεται ὅτι τάχα μὲ τὴν γονυκλισία ἐννοοῦσαν μόνο τὸ γονάτισμα. Ἀλλὰ γιὰ αὐτὸ ἔβαλαν τὴν γονυκλισία στοὺς Κανόνες ὥστε ἀπαγορεύοντάς τὴν ταυτόχρονα νὰ ἀπαγορεύεται καὶ τὸ γονάτισμα.

Ὁ Ἅγιος Πέτρος Ἀλεξανδρείας λέει⁶ ὅτι παρελάβαμε νὰ μὴν κλίνουμε γόνατο «οὐδὲ γόνου κλίνειν» τὴν Κυριακὴν, ὥστε νὰ τὴν τηροῦν τὴν Παράδοσιν οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι ποὺ προφανῶς καινοτομοῦσαν.

Μετὰ αὐτὸν ἔρχεται ἡ Ἁγία Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τὸ 325 νὰ ἀφιερῶσει ἕναν ὀλόκληρο κανόνα ἀπὸ τοὺς εἴκοσι κανόνες τῆς (ἀπὸ αὐτὸ δείχνεται ἡ σοβαρότητα τοῦ θέματος) καὶ νὰ διατάξει τὶς Κυριακὰς καὶ τὶς ἡμέρες τῆς Πεντηκοστῆς νὰ ἀποδίδουμε τὶς εὐχὰς στὸν Ἅγιο Θεὸ μας ὄρθιοι, ἐπειδὴ ἦσαν τινὲς ἀνυπάκοοι ποὺ λύγιζαν τὰ γόνατά τους: «Ἐπειδὴ τινὲς εἰσὶν ἐν τῇ Κυριακῇ γόνου κλίνοντες, καὶ ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ φυλάττεσθαι, ἐστῶτας ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ Συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ»⁷.

Ἐπίσης ὁ Μέγας Βασίλειος († 378) κανονίζει νὰ προσευχόμεσθε ὄρθιοι («ὄρθοι μὲν ποιούμεν τὰς εὐχὰς», «τὸ ὄρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμᾶν οἱ θεσμοὶ

⁵ Ὅπως π.χ. ἄλλο ἄνθρωπος καὶ ἄλλο ἄνδρας, ἢ ἄλλο ἔδαφος καὶ ἄλλο βουνό.

⁶ Πηδάλιον, σ. 575.

⁷ Πηδάλιον, σ. 150.

τῆς Ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν») τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς ἡμέρες τῆς Πεντηκοστῆς⁸.

Φαίνεται ὅμως ὅτι παρὰ τὴν Διαταγὴ τῆς Ἁγίας Συνόδου (καὶ τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Μεγάλου Βασιλείου) ἐμφανίστηκαν πάλι νεωτερίζοντες οἱ ὅποιοι ἐκλιναν γόνυ τὶς Κυριακὲς. Ἄπὸ ὅτι ὅμως φαίνεται αὐτοὶ περιορίζονταν (ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω) νὰ γονατίζουν τὶς Κυριακὲς καὶ ὄχι καὶ τὶς ἡμέρες τῆς Πεντηκοστῆς (π.χ. σὰν τοὺς Ἑλληνοαμερικάνους).

Σὲ αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἐρχόμαστε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ΣΤ' Οἰκ. Σύνοδος, 355 χρόνια μετὰ τὴν Α', δηλαδὴ τὸ 680-681⁹, ἔρχεται νὰ ὑπενθυμίσει στοὺς προαναφερθέντας νεωτερίζοντας ὅτι τὶς Κυριακὲς δὲν κλίνουμε οὔτε ἓνα γόνατο (δὲν κάμπτουμε δηλαδὴ κανένα γόνατο) ὅπως κανονικῶς παραλάβαμε ἀπὸ τοὺς Θεοφόρους ἡμῶν Πατέρας «μετὰ τὴν ἐν τῷ Σαββάτῳ ἐσπερινὴν τῶν ἱερωμένων πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἴσοδον, κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἐφεξῆς κατὰ τὴν κυριακὴν ἐσπέρας»¹⁰.

Ὁ Κανὼν πλήρως ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ταῖς Κυριακαῖς μὴ γόνυ κλίνειν ἐκ τῶν Θεοφόρων ἡμῶν Πατέρων κανονικῶς παρελάβομεν, τὴν τοῦ Χριστοῦ τιμῶντες Ἀνάστασιν, ὡς ἂν οὖν μὴ ἀγνοῶμεν τὸ σαφές τῆς τούτου παρατηρήσεως, δῆλον τοῖς πιστοῖς καθιστῶμεν, ὥστε μετὰ τὴν ἐν τῷ Σαββάτῳ ἐσπερινὴν τῶν ἱερωμένων πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἴσοδον, κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἐφεξῆς κατὰ τὴν κυριακὴν ἐσπέρας, καθ' ἣν μετὰ τὴν ἐν τῷ λυχνικῷ εἴσοδον αὔθις τὰ γόνατα κάμπτοντες, οὕτω τὰς εὐχὰς τῷ Κυρίῳ προσάγομεν. Τῆς γὰρ τοῦ Σωτήρος ἡμῶν ἐγέρσεως πρόδρομον τὴν μετὰ τὸ Σάββατον νύκτα παραλαμβάνοντες, τῶν ὕμνων ἐντεῦθεν πνευματικῶς ἀπαρχόμεθα, εἰς φῶς ἐκ

⁸ Πηδάλιον, σ. 643-644.

⁹ Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, σ. 246.

¹⁰ Πηδάλιον, σ. 298.

